

Doc. dr. Tadej Malovrh
Predsednik Komisije za antidoping pri AZS

Ko moramo na kontrolo DOPINGA

Doping je definiran kot uporaba zvižace, bodisi s substanco ali metodo, potencialno nevarno športnikovemu zdravju, ki je zmožna povečevati zmogljivosti, pomeni tudi prisotnost substance v športnikovega telesu ali odkritje uporabe metode s predpisane liste. Praktično gledano to pomeni, da je doping vse, kar je na 'doping listi'.

Doping lista se pravilno imenuje Lista prepovedanih substanc in metod, ki jo pripravi in vsako leto tudi dopolni Svetovna protidopingovska agencija, WADA (World Anti-Doping Agency). Letno obnovljena lista je del mednarodno zastavljenega projekta boja proti doping v športu. Preventivno delovanje – čim lažji dostop do informacije

o škodljivosti dopinga – in tudi kurativno delovanje z izvajanjem različnih oblik kontrole prisotnosti prepovedanih substanc v telesu športnika žal ne ustavijo uporabe dopinga. Sodobni način življenja in razmišljanja, enostavna dostopnost podatkov in filozofija športa dajejo prednost tistim, ki zlorablajo prepovedane substance.

Uvod

Iz zgodovine je znano, da so ljudje že davno uporabljali nekatere pripravke (predvsem iz rastlin) za doseganje določenih stanj, občutkov in fizičnih sposobnosti. Takšna uporaba, ki torej sega daleč nazaj v zgodovino, med gladiatorje, starogrške atlete, viteze in vojake, danes imenujemo doping. Z današnjimi uporabniki dopinga, ki niso le poklicni športniki, temveč tudi živali, ki so neposredno vključene v šport, amaterski, rekreativni športniki, poslovneži, politiki, igralci in čisto navadni ljudje, jih povezuje miselnost, da se lahko za vsako ceno pridobi višjo fizično ali psihično sposobnost ter s tem prednost pred ostalimi, npr. tekmeci.

Razvoj znanosti danes ponuja številne nove substance in tudi metode za namen dopinga na eni strani, po drugi pa so čedalje bolj izpopolnjeni tudi laboratoriji in metode za dokazovanje uporabe dopinga pri športnikih. Osnovni principi kontrole dopinga ostajajo nespremenjeni: napovedana in nenapovedana kontrola dopinga, naključni in tarčni izbor ter žreb in izbor športnikov glede na doseženo mesto. Kontrola dopinga je med nekaterimi športniki in njihovimi trenerji nepriljubljena, načeloma pa je pri večini športnikov in trenerjev le neprijeten postopek, ki jim včasih izzove občutek krivde, a ga kljub temu vestno opravijo. Izkušnje kažejo, da je manj takih, ki doping kontrolo sprejemajo z resničnim ter odkritim odobravanjem ter omenjeni postopek dojemajo kot rednega in rutinskega spremljevalca

športa in športnih tekmovanj.

Nekateri športniki in njihovi trenerji se počutijo ogrožene že zgolj ob informaciji o dolžnostih in obveznostih športnika do kontrole dopinga. Njihova reakcija je v večini primerov iskanje svojih pravic in preverjanje pravilnosti formalne izvedbe postopka ter, ali izvajalec kontrole dopinga upošteva vse predpise.

Na kontrolo in dokazovanje dopinga je treba gledati z drugega zornega kota. Tisti, ki sodelujemo v boju proti doping, ne želimo imeti nikakršne 'policijske' funkcije, kjer bi prežali na kršitelje, ampak poskušamo biti le čim manj moteča, a vendarle obvezna služba ob športniku. Boj proti doping je namreč potreben zato, da vsem omogočimo 'fair play' in čim večjo enakost na tekmovanjih, kjer naj bi prišle do izraza telesne in psihične zmogljivosti, pripravljenost ter vložen trud, nenazadnje pa tudi odrekanje.

Uporaba dopinga ima škodljiv vpliv na zdravje, z osveščanjem pa tisti, ki se ukvarjamo z bojem proti doping, opozarjamo na kratko- in daljnosežne posledice njegove uporabe. Stranskih učinkov, ki vplivajo na psihično in telesno počutje športnika, in imajo v danih primerih celo negativen učinek na športni rezultat, ne smemo podcenjevati. Različno pojmovanje in negativen čustveni odnos do kontrole dopinga lahko izvira iz premajhne osveščenosti ali poučenosti športnikov ter njihovih trenerjev, lahko pa tudi iz same športne sebičnosti.

Pogovori o doping v različnih situacijah običajno pokažejo, da športniki in trenerji ne poznajo dovolj podrobno predpisov in postopkov, ki zajemajo kontrolo dopinga, niti svojih dolžnosti in obveznosti ob kontroli, da so premalo obveščeni o vrstah dopinga in možnih stranskih učinkih, ne poznajo liste prepovedanih substanc in tehnik, ali pa ne vedo, kako priti do informacij o doping. Pomanjkanje takšnih informacij in filozofija modernega športa ustvarjata negativen odnos do boja proti doping, kar včasih vodi do nenamerne, še več, celo načrtne uporabe dopinga.

Lista prepovedanih substanc in metod

Listo prepovedanih substanc in metod redno, vsako leto, objavlja in dopolnjuje WADA. Na to listo so uvrščene različne farmakološke skupine učinkovin ter različne tehnike, metode in postopki, ki spadajo v definicijo dopinga. Na omenjeni listi se nahajajo naslednje farmakološke skupine:

S1. Anabolični agensi

1. anabolični androgeni steroidi (AAS) so razdeljeni na eksogene in endogene AAS. Eksogeni AAS so pripravki, ki naravno niso prisotni v telesu, saj jih to samo ni zmožno sintetizirati, zato je obvezen

njihov vnos v telo. Endogeni AAS so naravnega izvora, v predvidenih količinah jih je najti v telesu, saj jih proizvaja samo, če pa jih na različne načine vnašamo v telo, se njihova količina in učinki močno povečajo.

2. drugi anabolični agensi, kot so npr. beta-agonisti

S2. Hormoni in hormonom podobne substance

So naravne substance, ki s svojim delovanjem regulirajo fiziološke procese v telesu, lahko nadzirajo izločanje drugih hormonov iz nekaterih žlez in tkiv. V to skupino sodijo eritropoetin (EPO), rastni hormon-somatotropin (Human growth factor-hGH), inzulinu podobni rastni dejavniki (IGF-1), mehanorastni dejavniki (MGF), gonadotropini (hipofizni in sintetični gonadotropini-LH, humani horionski gonadotropin-hCG), ki so prepovedani samo pri moških, inzulin, kortikotropini.

S3. Beta-2 agonisti

Beta-2 agonisti so snovi, ki se vežejo na 2 adrenoreceptorje, predvsem v skeletni mišičnini, in učinkujejo na povečanje mišične mase ter na hitrost mišične kontrakcije. Tudi v primeru, da se športniku dodeli terapevtsko izjemo, predpisane koncentracije ni dovoljeno preseči, razen če športnik dokaže, da je določena vrednost posledica terapevtske uporabe inhaliranega zdravila.

S4. Antagonisti hormonov in modulatorji

Sem sodijo aromatski inhibitorji, selektivni modulatorji estrogenskih receptorjev, ostale substance z antiestrogensko aktivnostjo, modulatorji miostatina.

S5. Diuretiki in ostali maskirni agensi

Diuretiki so učinkovine, ki povečujejo tvorbo seča, tako da delujejo na ledvične tubule, kjer nastaja urin.

S6. Poživila

Delujejo stimulatorno na centralni živčni sistem. Športniki jih uporabljajo za doseganje podobnih učinkov, kot jih povzroča adrenalin: za izboljšanje koncentracije, preprečevanje nespečnosti in povečevanje budnosti ter za zmanjšanje občutljivosti na bolečino.

S7. Narkotiki

Narkotiki so substance, ki delujejo na centralni živčni sistem tako, da zmanjšujejo občutek bolečine (heroin, metadon, morfin).

S8. Kanabidoidi

Športniki jih uporabljajo za sprostitve pred tekmovanji (hašiš, marihuana).

S9. Glukokortikosteroidi

So zdravila za zdravljenje vnetnih proce-

sov, astme in bolečine. Sistemsko aplicirani glukokortikosteroidi so prepovedani, zato njihova uporaba zahteva odobritev terapevtske izjeme, razen pri preparatih za lokalno aplikacijo. Športniki jih uporabljajo za zmanjševanje občutka bolečine in za doseganje evforičnih občutkov.

V nekaterih športih so prepovedani tudi:

P1. Alkohol

(aeronavtika, karate, lokostrelstvo, biljard, avtomobilizem in motociklizem)

P2. Beta blokatorji

So zdravila, ki jih športniki zlorablajo za zmanjševanje tresenja rok, upočasnitev bitja srca in za umiritev (gimnastika, jadrnanje, rokoborba, smučarski skoki, kegljanje, športi s streljanjem, biljard, avtomobilizem in motociklizem).

Prepovedane tehnike, metode in postopki:

M1. Povečevanje prenosa kisika (krvni doping, umetno povečevanje vnosa, transporta ali oskrbe s kisikom)

M2. Kemijska in fizična manipulacija

(kateterizacija, zamenjava urina ter drugi postopki, ki spremenijo vzorce, intravenske infuzije so prepovedane, razen v primeru akutnih medicinskih indikacij).

M3. Genski doping

Skupine substanc **S6**, **S7**, **S8** in **S9** so prepovedane le na tekmovanjih.

WADA objavlja tudi listo substanc v programu za spremljanje (monitoring programme). Na listi so substance, ki se uporabljajo na tekmovanjih in izven njih ter niso na listi prepovedanih substanc in metod. Namen takšnega programa je spremljanje namena zlorabe teh substanc v športu ter ugotavljanje smiselnosti njihove uvedbe na seznam.

Pooblaščen laboratoriji za testiranje vzorcev

Urinske in krvne vzorce se pošilja v pregled v akreditirane laboratorije, ki so v različnih državah, in morajo s prostori, opremo in strokovnimi kadri zadostiti določenim predpisom. Laboratoriju, ki izpolnjuje predpisane pogoje, izda WADA akreditacijo. V svetu je v različnih državah akreditiranih 35 laboratorijev, ki sodelujejo tudi v medlaboratorijski kontroli (ring trial). To pomeni, da WADA pošilja v vse laboratorije enake kontrolne vzorce, ki so skrbno kodirani, nato pa morajo vsi laboratoriji v teh vzorcih določiti prisotnost ene od substanc, ki se v takšni kontroli preverja. WADA nato obdela rezultate iz laboratorijev in jih razvrsti glede na zanesljivost.

Kaj pa najpogosteje uporabljene analitske metode, s katerimi se določa prisotnost prepovedanih substanc ali

njihovih metabolitov v vzorcih? V laboratorijih se za analize uporabljajo visoko občutljive specifične metode, kot so različne kromatografije, spektrometrije, elektroforeze in različne imunske metode. Z izpopolnjevanjem analitičnih metod se povečujejo tudi meje zaznavanja, vendar za zanesljivo analizo danes to še ni dovolj. Zahteva se, da morajo metode v določenih primerih zagotoviti razlikovanje minimalnih razlik v molekularni strukturi posamezne substance, da bi se lahko ločilo med naravnimi in rekombinantnimi ali sintetičnimi (umetno pridelanimi) oblikami. Laboratoriji so tako primorani razvijati nove, še bolj učinkovite strategije analitike. Tudi razlaga dobljenih rezultatov mora biti zaradi določenih substanc, ki so lahko zelo podobne naravno prisotnim, ovrednotena glede na značilnosti pri športnikih in ne z referenčnimi vrednostmi, ki so značilne za ostalo populacijo.

Nenamerno uživanja prepovedanih substanc

Vsak aktiven športnik lahko pričakuje, da bo kdaj izžreban za preverjanje dopinga. Zato je pomembno, da je podrobno seznanjen s potekom postopka od vpoklica na kontrolo dopinga pa do pečatenja urinskega vzorca in pravnega varstva v primeru pozitivnega rezultata. Eden od pomembnih korakov za preprečevanje nenamernega vnosa prepovedanih substanc in s tem tudi nepravilne razsodbe o uporabi dopinga je natančno evidentiranje vseh dodatkov k prehrani in tudi zdravil, ki jih športnik uživa. Pri tem mora biti športnik posebej pozoren na številko serije preparata, datum proizvodnje in datum uporabnosti izdelka, ki si jih mora zapisati v evidenco. Ravno ti dodatki k prehrani in zdravila, ki jih športnik ne evidentira (prijavi) ob kontroli, lahko pomenijo veliko nevarnost za nenamerno uživanje dopinga.

Zgodi se lahko, da so nadomestni ali dopolnilni prehranski preparati (npr. kreatin, aminokisljine, razni sladkorji ali vitamini, rastlinski pripravki in izvlečki) kontaminirani, ali celo vsebujejo nekatere prepovedane substance. Tako nekateri proizvajalci zaradi konkurence in možnosti uveljavitve na trgu preparatov pod svojim zaščitenim ali komercialnim imenom proizvoda pogosto ne deklarirajo vseh snovi, ki jih izdelek dejansko vsebuje, lahko pa njihove količine in lastnosti odstopajo od opisanih.

Zaradi osebne varnosti in zaščite naj bi tako kupovali le proizvode uveljavljenih proizvajalcev pri trgovcih z ustreznimi dovoljenji in tudi znanjem, uporabljali naj bi le tiste proizvode, ki so licencirani in imajo jasno deklarirano sestavo, saj je na tržišču prisotnih ogromno preparatov vprašljive kakovosti. Če se športnik odloči za uživanje kakršnega koli dodatka k prehrani, mora natančno prebrati priloženo

deklaracijo. Preveriti mora tudi sestavo preparata, saj lahko tako izključi možnost, da je katera od sestavin uvrščena na listo prepovedanih substanc in metod.

Kdo izvaja kontrolo dopinga pri atletih

Kontrolo dopinga v Sloveniji na atletskem področju izvaja Komisija za antidoping (KA) pri Atletski zvezi Slovenije (AZS) v sodelovanju z Nacionalno antidoping komisijo (NAK) Olimpijskega Komiteja Slovenije (OKS). Komisiji imata različni pristojnosti in se v celotnem postopku kontrole dopinga dopolnjujeta. Komisija za antidoping pri AZS se ravna po pravilniku o delovanju in pristojnosti KA AZS, kot tudi po predpisih nadrejenih mednarodnih inštitucij IAAF (International Association of Athletics Federation) in WADA.

KA AZS skrbi za organizacijo izpeljave kontrole dopinga in izvaja izbor tekmovalcev. KA pripravi letni plan dela, ki med drugim vsebuje število napovedanih kontrol dopinga (in-competition testing), število izborov atletov za nenapovedano kontrolo dopinga (out-of-competition testing) in pripravo programa izobraževanja atletov in njihovih trenerjev. Komisija tudi pripravlja strokovne prispevke s področja dopinga, ureja spletno stran o dopingu ter ob koncu leta pripravi poročilo za tekoče obdobje. Neposreden odvzem vzorcev (urin ali kri) in njihovo odpošiljanje v referenčne laboratorije pa po pooblastilu opravlja NAK OKS.

NAK in KA sta zadolženi tudi za izvedbo kontrole dopinga v primeru doseganja državnih rekordov. V primeru, da je državni rekord postavljen na tekmovanju, kjer ni napovedane kontrole dopinga, se atlet javi KA AZS in NAK. Če je rekord postavljen na tekmovanju v tujini, pa se atlet javi komisiji za antidoping, ki je pristojna za izvajanje kontrole dopinga na samem tekmovanju, ali pa se v roku 24 ur javi NAK.

Napovedana kontrola dopinga

Napovedana kontrola dopinga (in-competition testing) je atletom najbolj znana oblika boja proti dopingu in marsikdo ima že izkušnje s takšnim načinom kontrole. Njihov osnovni namen je kontrola prisotnosti dopinga na tekmovanjih samih, kot tudi preventivno delovanje, saj si marsikdo, ki razmišlja o skušnjavi, imenovani doping, raje premisli, kakor da tvega pozitivni rezultat in posledično predpisane sankcije. Napovedane kontrole dopinga Komisija za antidoping pri AZS (KA AZS) postavi v letni plan, seznam tekmovanj, na katerih se bo izvajala kontrola, pa odda AZS, da ga objavi v razpisu tekmovanj za tekoče leto. Predsednik KA AZS za tekmovanje, kjer je napovedana kontrola dopinga, za delegata (delegat KA AZS) pooblasti enega od članov komisije.

Predsednik KA AZS uradno obvesti tudi predsednika NAK o tekmovanju ter o številu načrtovanih odvzemov vzorcev, slednji pa pooblasti svojega delegata. Delegat NAK je oseba, ki je ustrezno usposobljena za pravilno izvajanje postopka odvzema vzorca, pri čemer mora biti istega spola kot tekmovalec, ki ga delegat obravnava. Delegat KA AZS pred začetkom tekmovanja v prisotnosti delegata AZS opravi žreb disciplin in mest, na katerih se bo izvajala kontrola dopinga. Informacija o izžrebanih disciplinah in mestih mora ostati v tajnosti, da atleti, ki

so morebiti uživali prepovedane substance, s tem ne bi taktizirali.

Delegat KA AZS na tekmovanju preveri, če je organizator tekmovanja zagotovil pogoje, ki so predpisani za kontrolo dopinga. Pogoji, ki jih organizator mora zagotoviti, so ustrezen prostor za administrativni del odvzema vzorca, pijača za izžrebane tekmovalce, ustrezen prostor za oddajo urina (stranišče) in osebe za spremstvo izžrebanih tekmovalcev. Delegat KA AZS se seznanja z osebami za spremstvo izžrebanih tekmovalcev, jim razdeli identifikacijske priponke z na-

pisom 'Spremljevalec' ter poda ustrezna navodila za vročanje informacije o žrebu, razdeli jim obvestila o vročanju in jih pouči o načinu spremljanja tekmovalcev.

Ko je izžrebana disciplina končana, oseba za spremljanje tekmovalca nemudoma poišče tekmovalca z izžrebanega mesta in mu preda v podpis obvestilo o vročanju, katerega polovico obdrži tekmovalec. Atlet je nato dolžan spremljevalcu omogočiti neprekinjeno spremstvo in se v predpisanem času oziroma v roku ene ure od vročitve poziva javiti v prostorih, namenjenih za odvzem urina za kontrolo dopinga. Na tekmovanjih se poleg žreba mest za kontrolo dopinga izvaja izbor tekmovalcev tudi glede na dosežena mesta ali tarčno (ciljno). Tudi pri teh načinih izbora tekmovalcev so nadaljnji postopki do odvzema vzorca popolnoma enaki.

Nenapovedana kontrola dopinga

Nenapovedana kontrola dopinga (out-of-competition testing) je druga oblika boja proti dopingu in se lahko izvede na vseh krajih, kjer se giblje atlet, v določenih primerih lahko tudi na tekmovanju. Med atleti je ta oblika kontrole veliko bolj nezaželena in neprijetna kot napovedana kontrola. Nenapovedana kontrola dopinga izziva veliko negativnih čustev, saj je športniki ne dojemajo kot boja proti dopingu, o njej so premalo poučeni in ne poznajo posameznih korakov, ki so potrebni za njeno izvedbo, mnogokrat pa jo občutijo kot poseg v njihovo zasebnost ali celo kot zaroto proti njim samim. Za takšno kontrolo mnogi športniki zelo težko sprejmejo predpisane dolžnosti ter obveznosti, nenazadnje tudi predvidene sankcije, če dolžnosti in obveznosti ne izpolnjujejo.

Tekmovalci, ki sodelujejo pri takšni kontroli, so po različnih kriterijih uvrščeni v t. i. skupino atletov (registered testing pool), ki je vključena v program nenapovedanih kontrol dopinga. Skupino atletov se objavi tudi na spletni strani IAAF, kadar gre za izbor na svetovni ravni, oziroma na spletni strani AZS, kadar gre za nacionalno raven atletov. Dolžnost atletov, ki sodelujejo v programu nenapovedanih kontrol dopinga, je redno pošiljanje informacij o njihovem gibanju (whereabouts information). Te podatke KA AZS (na svetovni ravni IAAF) ne zbira zaradi kontrole gibanja atleta, temveč zaradi enostavnejšega določanja lokacije atleta za primer, da ga izberejo za nenapovedani odvzem vzorca. Atleti morajo torej za predpisani časovni interval redno poročati, kje se v določenem trenutku nahajajo, če pa morebitnih sprememb prebivališča ne morejo sporočiti ob rednem poročanju, ali če jih določeni dogodki, povezani s spremembo njihove lokacije, presenetijo, morajo o tem pristojne institucije še dodatno obvestiti.

Za nenapovedano kontrolo dopinga so atleti ali skupina atletov izbrani po različnih kriterijih, kot so: poškodbe, odsotnost na predvidenih tekmovanjih, prenehanje ali ponoven začetek atletske kariere, vedenjske spremembe, ki nakazujejo možno uporabo dopinga, nenadno izboljšanje osebnih dosežkov, spremembe podatkov o stalnem in začasnem prebivališču, zlasti ob odhodu v odročne kraje, športna zgodovina atleta, podrobnosti o preteklih kontrolah dopinga, vrnitev atleta po sezonah s slabšimi rezultati, ali zanesljive informacije o atletu s strani tretje osebe. Pooblaščenim delegatim za izvajanje nenapovedanih kontrol dopinga osebno obiščejo atleta in mu izročijo v podpis obvestilo o vročitvi poziva za kontrolo dopinga.

V osebno vročenem pozivu morajo biti natančno opredeljeni datum, čas in mesto. Odvzem urinskega vzorca potem poteka po predpisanih postopkih, ki naj bi bili čim bolj podobni odvzemu vzorca ob napovedani kontroli, pri čemer je treba upoštevati mesto obiska atleta in okoliščine, v katerih se izvaja nenapovedana kontrola dopinga. V primeru, da atlet pristojnim organom ne pošilja izpolnjenega obrazca s podatki o svojem gibanju, če s predpisanim obrazcem ne pošlje pravih in točnih informacij ali pa so te nezadostne, ali če ga glede na poslano informacijo ni bilo mogoče locirati in mu vročiti poziva za kontrolo dopinga, to velja za zgrešen test. Če atlet v roku petih let od prvega zgrešenega testa zbere skupno tri, ali če se mu je vročilo poziv za nenapovedano kontrolo dopinga, pa se pozivu na kontrolo ni odzval, se to šteje za kršitev protidopinjskih pravil.

Postopek odvzema vzorca

Vzorci za kontrolo dopinga se odzamejo v za to posebej namenjenih in ustrezno označenih prostorih. Če gre za izvajanje nenapovedane kontrole dopinga, so to lahko zelo različne lokacije (dom, hotel, trgovski center, stadion, telovadnica, utežarna ipd.), vendar se določijo glede na to, da prostori omogočajo minimalno administrativno delo in spoštljiv odvzem vzorca (toaletni prostor, kopalnica, če gre za urinski vzorec). V te prostore lahko vstopajo le pooblaščenim za kontrolo dopinga ter oseba, ki jo je atlet izbral za svoje spremstvo (trener, zdravnik, klubski kolega, starši). V prostor vstopa praviloma le po en atlet s spremstvom in v njem ni dovoljeno fotografirati.

Pristojni delegat mora atleta najprej identificirati, zato mora imeti atlet s seboj veljaven osebni dokument. V obrazec zapisnika o kontroli dopinga se nato zapišejo osebni podatki atleta, podatki o spremljevalcu, športnik pa ima možnost zabeležiti tudi zdravila ali prehranske dodatke, ki jih uporablja. Nato sam izbere posodo za oddajo urina, čemur sledi oddaja urina – tekmovalke spremlja delegat

ženskega, tekmovalce pa moškega spola. Če gre za odvzem krvnega vzorca, atlet izbere epruvete, v katere se mu odvzame vzorec. Pri tem mora biti pozoren, da se uporablja originalen pribor za odvzem krvnega vzorca, in da mu mesto vboda pravilno razkužijo.

Atlet si izbere tudi ponujeno embalažo za pošiljanje vzorca v laboratorij. Pri urinskem vzorcu nato sledi prelivanje vzorca do oznake na embalaži za vzorec A in vzorec B, ki jo nato atlet sam zapre oziroma lahko na njegovo željo embalažo zapre tudi pristojni delegat. V preostanku urinskega vzorca delegat določi pH (kislost ali bazičnost) urina ter specifično gostoto in vrednosti vnese v obrazec. Delegat v obrazec zapisnika o kontroli dopinga vnese še številko embalaže za pošiljanje vzorca ter preda obrazec atletu v pregled in podpis. Atlet mora skrbno pregledati vse zapisane podatke, preveriti mora tudi ujemanje številke stekleniček A in B z zapisanimi na obrazcu. Če ima atlet pripombe na postopek odvzema, jih lahko vnese na obrazec ter ga šele nato podpiše (pripombe lahko poda tudi v svojem materinem jeziku).

Na koncu podpišejo obrazec še pooblaščen delegat, odgovoren za kontrolo dopinga in atletov spremljevalec. Po zaključku postopka dobi atlet izvod izpolnjenega obrazca zapisnika, ki mu služi kot dokument o oddaji urinskega vzorca za kontrolo dopinga. Ustrezno zapakirani urinski vzorci se do odpošiljanja v akreditirani laboratorij hranijo v hladilniku, kar se evidentira na posebnem obrazcu (chain of custody).

Če atlet uporablja zdravila

Nekateri atleti imajo predpisano zdravljenje z zdravili, ki so na listi prepovedanih substanc in metod. Če bi bil tak atlet izbran za kontrolo dopinga, bi bil rezultat pozitiven kljub temu, da bi bile dokazane substance v urinu posledica zdravljenja in ne zlorabe v namene dopinga. Da se atlet izogne tem nevšečnostim, mora izpolniti obrazec za terapevtsko izjemo. Atleti, ki tekmujejo na mednarodnih tekmovanjih, morajo v angleščini ali francoščini izpolniti obrazec za terapevtsko izjemo in ga poslati komisiji za antidoping IAAF; če tekmujejo na domačih tekmovanjih, pa morajo izpolnjen obrazec poslati KA AZS.

Kadar se atlet zdravi z zdravili, ki vsebujejo beta-2 agoniste (inhaliranje) ali glukokortikosteroide (injiciranje v sklepe in tetivne ovojnice, inhaliranje, analna aplikacija), mora izpolniti obrazec za terapevtske izjeme za skrajšani postopek (ATUE; Abbreviated Therapeutic Use Exemptions).

Kadar atlet za zdravljenje uporablja katerekoli druge substance ali metode z liste prepovedanih substanc in metod, mora izpolniti standardni obrazec

terapevtske izjeme (standard TUE; Therapeutic Use Exemptions). Obrazci za terapevtske izjeme ter navodila za izpolnjevanje so atletom vedno dostopni na spletnih straneh IAAF in AZS. Če je atlet poslal obrazec le KA AZS, a tekmuje na mednarodnih tekmovanjih in je določen za kontrolo dopinga, IAAF v primeru pozitivnega rezultata šteje rezultat kot zlorabo substance. To pomeni, da ga obravnava ter sankcionira kot pozitiven rezultat na doping.

Poročanje o rezultatih kontrole

Pristojni organ pošlje z ustreznimi zapečatenimi vzorci v embalaži za pošiljanje laboratoriju tudi izvod obrazca zapisnika, v katerem so zakriti osebni podatki športnika, ki je oddal vzorec. V laboratoriju naj bi se vzorec obravnaval v popolni anonimnosti, le pod številko zapečatene embalaže, v kateri je bil vzorec, in je bila zapisana ob odvzemu vzorca. Rezultati, ki jih pošlje akreditirani laboratorij pošiljatelju, se nanašajo le na številke, pod katerimi so bili vzorci v laboratoriju obravnavani.

V primeru pozitivnega rezultata laboratorij obvesti OKS, ki sestavi komisijo iz predstavnikov OKS, NAK in KA AZS. Komisija nato na podlagi izvodov obrazca zapisnika, ki vsebujejo osebne podatke atletov in številke poslanih vzorcev, ugotovi, kateremu atletu pripada vzorec z dokazano vsebnostjo substance, ki je na listi prepovedanih. Ko se ugotovi identiteta atleta, ga KA AZS pisno obvesti o rezultatih ter mu priloži fotokopijo dokumentacije.

Če se atlet ne strinja z rezultatom laboratorijskih analiz vzorca A, lahko zahteva še analizo vzorca B, pri čemer je lahko osebno prisoten vse od postopka

odpiranja, do identifikacije in analize vzorca. Stroške analize vzorca B krije atlet sam, razen v primeru, da je rezultat vzorca B negativen. Rezultati analiz vzorca B morajo biti znani v predpisanem roku. Proti atletu, pri katerem je bila v vzorcu A, lahko pa tudi v vzorcu B (če je bila opravljena analiza na željo atleta) dokazana prisotnost prepovedanih substanc, se uvedejo disciplinske sankcije, na katere ima atlet pravico pritožbe.

V primeru negativnih rezultatov kontrole dopinga se atletu ne poroča.

Zaključek

Športniki do kontrole dopinga še vedno nimajo pravega odnosa, kar se kaže v zmeroma negativnem odnosu do ljudi, ki izvajajo kontrolo, kot tudi v nepoznavanju področja, zlasti predpisov, ki urejajo postopke kontrole. Športniki in njihovi spremljevalci se pogosto sklicujejo na svoje pravice, a pozabljajo na svoje dolžnosti. Ob slabem poznavanju problematike so pogosti komentarji, ki se neposredno nanašajo na same substance ali metode, s katerimi se prepovedane substance v laboratorijih dokazujejo. V nekaterih primerih tako opažamo v strokovnem pogledu komične situacije, saj se pri zapletih zaradi nepoznavanja osnovnih predpisov pridruži ozko polemiziranje okoli neke substance in pozitivnih primerov v povezavi z njo.

Atleti, trenerji in ostali spremljevalci imajo na spletni strani AZS rubriko Boj proti doping, ki omogoča enostaven skok na interesna področja (pojme) z informacijami o doping. Večja radovednost atletov in tudi drugih športnikov v tej smeri bi prav gotovo prihranila marsikatero nepotrebno razglabljanje in vročo kri v primeru dopinga.

Literatura

Dawson RT. Hormones and sport. Drugs in sport-the role of physician. J Endocrinol 2001; 170: 55-61.

<http://www.atletska-zveza.si/strokovne teme/bojprotidoping/default.html>

IAAF Competition rules 2006-2007. Chapter 3: Anti-Doping; 29-66.

IAAF Anti-Doping regulations. Procedural guidelines for doping control. 2006 edition.

Lippi G, Guidi G. Doping and sports. Minerva Med 1999; 90 (9): 345-57.

Malovrh T. Kaj moramo vedeti o doping. Atletika 2003; 29/30: 20-2.

Malovrh T. Postopki pri kontroli dopinga. Atletika 2006; 45/46: 2-5.

Naeije R, Pagnamenta A. Point of view on doping. Rev Med Brux 1999; 20 (3): 153-8.

Osredkar J. Doping in šport. Olimpijski komite Slovenije-združenje športnih zvez, Ministrstvo za šolstvo in šport: Gorenjski tisk, 1997.

Rang HP, Dale MM and Ritter JM. Pharmacology. Edinburg, London, New York, Philadelphia, Sydney, Toronto: Churchill, Livingstone, 1999.